

Ministarstvo poljoprivrede
i ruralnog razvoja

KODEKS

DOBRE POLJOPRIVREDNE PRAKSE

Midas projekat
Februar 2014

U V O D

Dobra poljoprivredna praksa u stočarstvu podrazumijeva proizvodnju hrane na način kojim se vodi računa o očuvanju životne sredine što podrazumijeva vodu, vazduh i zemlju od negativnog uticaja životinja.

Dobra poljoprivredna praksa podrazumijeva i očuvanje dobrobiti i zdravlja životinja.

Ovo su preporuke koje će vremenom preći u obaveze i koje će sačuvati i zaštititi:

- Poljoprivredno zemljište u Crnoj Gori: svim građanima, turistima i budućim generacijama

- Rijeke, jezera i pitke vode u Crnoj Gori sačuvati čistim i zdravim izbjegavajući zagađivanje

- Zdravlje i dobrobit životinja, štiteći time Crnu Goru od ozbiljnih bolesti koje bi mogle ugroziti egzistenciju poljoprivrednika, zdravlje potrošača i mogućnost Crne Gore da izvozi proizvode životinjskog porijekla

Cilj Kodeksa

Cilj Kodeksa je da pruži sveobuhvatan pregled svih preporuka i uslova koje poljoprivrednici treba da ispune kako bi zaštilili životnu sredinu, zdravlje i dobrobit životinja.

Ovaj Kodeks sadrži uslove koje poljoprivrednici moraju ispuniti kako bi poštovali postojeće zakonske propise u Crnoj Gori i preporuke koje treba da uzmu u obzir kako bi bili sigurni da ispunjavaju buduće uslove EU, kao i preporuke koje treba da poštuju kako bi zaštilili poljoprivredno i prirodno okruženje Crne Gore.

Zaštita poljoprivrednog zemljišta

Nedovoljno ili prekomjerno korišćenje travnjaka od strane stoke ima negativne posljedice

- **U prvom slučaju zarastanje površina**

Kako bi se spriječio rast šipražja potrebno je najmanje 0,15 UG stoke po hektaru a ako je manji broj stoke onda treba pašnjak jednom godišnje kositi ili potkresivati.

Tvrdu travu moguće je spaljivati tokom perioda oktobar-februar uz kontrolu.

- U drugom slučaju nestanak travnog pokrivača i oštećenja strukture zemljišta
Prekomjernu ispašu treba izbjegavati zbog mogućeg oštećenja pašnjaka, naročito na strmim terenima. Broj grla koji može izazvati štetu varira u zavisnosti od doba godine, padavina, ali pri prosječnim vrijednostima to kod goveda i ovaca 2.4 UG po hektaru. U slučaju povećanje vlažnosti zemljišta taj broj se smanjuje.

Zaštita i upravljanje vodom, uticaj stajnjaka

Čvrsti i tečni stajnjak ne smije se koristiti na udaljenosti manjoj od 10m od jarka, potoka, rijeke ili bare ili 50m od bilo kojeg bunara ili bušotine čija se voda upotrebljava za piće.

Skladištenje stajskog đubriva, tečnog stajnjaka i otpadnih voda silaže

Skladišni kapaciteti za stajsko i tečno đubrivo moraju:

- posjedovati dovoljan kapacitet da izdrže najmanje šestomjesečnu proizvodnju stajskog đubriva, uključujući otpadne vode koje se skladište sa stajskim đubrivom.
- biti locirani daleko od kuća i kapaciteta za preradu ili čuvanje hrane (uključujući pogone za preradu mlijeka):
  - natrkivena skladišta za tečno đubrivo treba da budu udaljena najmanje 15 metara od kuća i kapaciteta za preradu hrane;
  - otvorena skladišta, uključujući gomile stajskog đubriva, treba da budu udaljena najmanje 30 metara od kuća i kapaciteta za preradu hrane;
  - na veoma malim gazdinstvima na kojima se ova udaljenost ne može postići, skladište stajskog đubriva treba da bude što više udaljeno od kuća ili bilo kojih površina koje se koriste za preradu i skladištenje hrane;
- obezbijediti da ne dođe do curenja ili oticanja u vodene tokove

Treba spriječiti da tečni otpad od silaže ne zagađuje površinske ili podzemne vode

Objekte za stoku treba projektovati i locirati tako da se tečno đubrivo i voda koja otiče zaustavi i ne zagađuje površinske i podzemne vode.

Zahtjevi za skladištenje čvrstog i tečnog stajnjaka, kao i otpadnih voda silaže i kišnice Tip stoke / klasa otpadnih voda	Zahtjevi u pogledu skladištenja	
	Čvrsti stajnjak	Tečni stajnjak
GOVEDA		
Krave (na ležištima i prostirci)	8 m ³	2 m ³
Priplodni bikovi i junad u tovu na prostirci	8 m ³	2 m ³
Stoka u tovu sa rešetkastim podom	-	5 m ³
Stoka u tovu na prostirci	6 m ³	1 m ³
Mlada stoka na slami:		
- Junad starosti do 1 godine (ne uključuje toвне bikove)	3 m ³	0,5 m ³
- Junice za uzgoj starije od 1 godine	6 m ³	1,5 m ³
OVCE I KOZE		
Ovce i koze koje prezimljavaju u zatvorenom prostoru:		
- Ovce/koze sa jagnjadima/jaradima do 6 mjeseci, i priplodni ovnovi/jarčevi	0,6 m ³	0,08 m ³
- Jagnjad/jarad starija od 6 mjeseci, za tov ili uzgoj	0,3 m ³	0,04 m ³
Ovce i koze koje prezimljavaju na otvorenom prostoru u torovima:		
- Ovce/koze sa jagnjadima/jaradima do 6 mjeseci, i priplodni ovnovi/jarčevi	-	0,1 m ³
- Jagnjad/jarad starija od 6 mjeseci, za tov ili uzgoj	-	0,05 m ³

Zahtjevi za skladištenje čvrstog i tečnog stajnjaka, kao i otpadnih voda silaže i kišnice Tip stoke / klasa otpadnih voda	Zahtjevi u pogledu skladištenja	
	Čvrsti stajnjak	Tečni stajnjak
SVINJE		
Svinje na gredama ili betonu sa minimalnom prostirkom:		
- Krmače na prostirci i priplodna nerast	-	2 m ³
- Svinje za uzgoj i tov	-	1 m ³
Svinje na slami:		
- Krmače na prostirci i priplodna nerast	2 m ³	1 m ³
- Svinje za uzgoj i tov	1 m ³	0,5 m ³
ŽIVINE		
Kokoške nosilje u baterijskim kavezima, za 100 ptica	2 m ³	0,2 m ³
Kokoške nosilje na slami ili strugotinama, za 100 ptica	3 m ³	0,2 m ³
Mlade kokoške za uzgoj na slami ili strugotinama, za 100 ptica	1 m ³	0,1 m ³
Pilići za tov na slami ili strugotinama, za 100 ptica	1,5 m ³	0,1 m ³
KIŠNICA		
Ekonomska dvorišta, krovovi i gomile stajskog đubriva koje otiču u cistijernu za tečni stajnjak, po m² površine	-	3 m ³
OTPADNE VODE OD SILAŽE		
Skladište za silažu, po m³ zapremine:		<i>litara</i>
- Travnja silaža	-	20-40
- Kukuruzna silaža	-	10-20

Skladištenje čvrstog i tečnog stajskog stajnjaka

Zaštita, držanje i klanje životinja

Svako ko drži i uzgaja životinje ima moralnu i zakonsku obavezu da vodi računa o dobrobiti i zdravlju životinja kao i o javnom zdravlju. Životinjama se ne smije prouzrokovati bezpotrebna patnja

Zakonski propisi

Dobrobit regulišu Zakon o zaštiti i dobrobiti životinja/SLCG 14/08/ i pravilnici o bližim uslovima koje treba da ispune objekti i oprema za držanje životinja o klanju i o transportu

Zdravlje životinja je regulisano Zakonom o zaštiti životinja/SLCG 27/94/ i prateći pravilnici,

Identifikacija životinja obuhvaćena je Zakonom o identifikaciji i registraciji životinja /SLCG 48/07/ i Pravilnik o identifikaciji i registraciji goveda

Osnovno zakonodavstvo za čitavo područje obuhvata Zakon o veterinarstvu /SLCG 30/12/

Kroz pravilnik Dobra pčelarska praksa definišće se zaštita i dobrobit pčela

Opšta dobrobit životinja

Svaki držalac životinja mora da obezbijedi

- adekvatnu ishranu i vodu
- njegu i zdravstvenu zaštitu
- higijenski objekat sa dovoljno prostora, svjetlosti i toplote

- zaštitu od loših vremenskih uslova i predatora - naročito kad se stoka drži na otvorenom prostoru

Pri držanju u zatvorenom najmanje jednom dnevno se moraju obilaziti

Moraju se štititi od nepotrebnog bola, straha, i uznemirenosti u svim fazama

Vođenje evidencije

Mora se voditi evidencija o ishrani, proizvodnji, bolestima, lijekovima uginuću i evidenciju čuvati

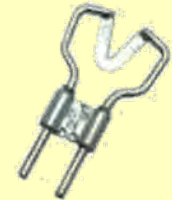

SISTEM ZA VOĐENJE EVIDENCIJE			
IMENA	POSREDOVANJE	POSREDOVANJE	POSREDOVANJE
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			
13			
14			
15			
16			
17			
18			
19			
20			
21			
22			
23			
24			
25			
26			
27			
28			
29			
30			
31			
32			
33			
34			
35			
36			
37			
38			
39			
40			
41			
42			
43			
44			
45			
46			
47			
48			
49			
50			

Restriktivne prakse

Neke mjere koje su korišćenje u prošlosti sada su ograničene zakonom, zato što prouzrokuju patnju. To su:

- kastracija ovnova gumenim prstenovima je **zabranjena**
- žigosanje ovaca i goveda je **zabranjeno**
- sječenje rogova govedima i ovcima je **zabranjeno**
- skraćivanje repova kod prasadi dozvoljeno prije 8 dana starosti
- skraćivanje kljuna živine dozvoljeno samo u slučajevima sprječavanja većih gubitaka i pojave bolesti
- skraćivanje krila matice u pčelinjem društvu je **zabranjeno**
- ugušivanje pčelinjih društava u vrškarama radi meda je **zabranjeno**

Objekti za stoku

Opšti uslovi

- objekat treba da bude dovoljno velik da životinje mogu da ustanu, legnu i kreću se
- objekat i oprema treba da budu neškodljivi, higijenski i da ne povređuju životinje
- životinje treba da imaju adekvatan pristup hrani i vodi
- treba da postoji dovoljno svjetlosti, ventilacije i kontrola temperature

- objekti i oprema se moraju redovno čistiti i dezinfikovati, a stajsko đubrivo i otpaci od hrane redovno uklanjati kako bi se spriječila pojava bolesti i privlačenja insekata
- objekti i oprema ne smiju uzrokovati povrede - podovi da su glatki ali ne klizavi, oprema za hranjenje, napajanje i električna oprema da bude bezbjedna i ne smiju postojati oštre ivice i čoškovi koji mogu ozlijediti životinje

Posebni uslovi za držanje goveda

Ne postoje posebni uslovi za goveda, osim za telad, već se primjenjuju opšti uslovi

- preporučuju se minimalne štalske površine
  - krave 10m² /grlu,
  - bikove za tov 2,5m²/grlu
  - ostale kategorije goveda 10m² /uslovnom grlu
- obezbijediti muznim grlima čist prostor za ležanje i ostale prostore
- vezivanje krava još nije konkretno riješeno ali vez treba da omogući da grlo legne, ustane, liže se, kao i da ima pristup čistoj vodi, dovoljnoj količini hrane

Posebni uslovi za držanje teladi

- dovoljno prostora za normalno ustajanje ležanje i okretanje
- držati ih u grupama ili u blizini jedne drugima
- neke tradicionalne prakse kao što su držanje teladi u mraku, na hrani bez gvožđa i vlakana, više nisu dozvoljene
- telad starija od 8 sedmica moraju se držati u grupama, bez brnjice a mlađa u individualnim boksevima treba da vide i dodiruju telad u susjednim boksovima
- min. prostor po teletu ispod 150kg je 1.5m², 150-220kg je 1.7m² i preko 220kg - 1.8m²
- širina ind.boksa mora biti najmanje = visini teleta a boks 10%duži od dužine teleta
- telad ne bi trebalo držati zajedno sa starijim kategorijama goveda

- ne vezati osim za vrijeme hranjenja a tada povodcima da bi mogli ustajati
- za telad mlađu od 2 sedmice treba čista, suva i neškodljiva prostirka /slama, strugotina/
- odgovarajuće osvjetljenje a ako koristi vještačko od 9-17 časova
- telad u zatvor. prostoru moraju se obilaziti min. 2 puta dnevno a na otvorenom 1 put
- ishrana teladi mora biti prilagođena njihovom uzrastu, težini i potrebama
- najkasnije 6 sati nakon rođenja tele mora koristiti kolostrum

- hrana da sadrži dovoljno gvožđa, i telad starija od 2 sedmice da jedu vlaknastu hranu
- starija od 2 sedmice hraniti min. 2 puta dnevno a telad u grupi istovremeni pristup hrani
- starija od 2 sedmice moraju imati pristup vodi, mlijeku ili zamjeni za mlijeko

Posebni uslovi za držanje ovaca i koza

Ne postoje posebni zakonski uslovi za ovce i koze pa se primjenjuju opšti uslovi

- preporučuju se minimalne štalske površine

ovce, ovnovi i odrasle koze 1,7m² /grlu,

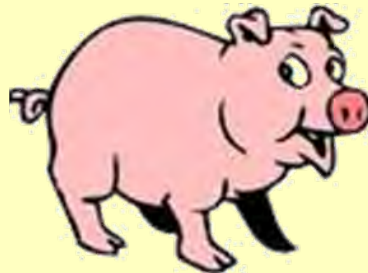
ostale kategorije ovaca i koza 10m² /uslovnom grlu

- bitan uslov za ovce i koze koje se drže u planinskim oblastima je da im se obezbijedi zaštita od loših vremenskih uslova i predatora/vukovi/, kao i da im se obezbijedi neophodna zdravstvena zaštita

Posebni uslovi za držanje svinja

- Svinje se obično drže u grupama i ne vezuju se
- Boksovi za smještaj svinja treba da budu dovoljno veliki da sve svinje mogu istovremeno da leže, normalno ustaju i da se međusobno vide

Smještajni uslovi za svinje

Kategorije svinja	Živa vaga ili veličina grupe	Minimum prostor po životinji
Zalučena prasad i tovljenici u grupama	< 10 kg	0,15 m ²
	10-20 kg	0,20 m ²
	20-30 kg	0,30 m ²
	30-50 kg	0,40 m ²
	50-85 kg	0,55 m ²
	85-110 kg	0,65 m ²
	> 110 kg	1,00 m ²
	Suprasne nazimice (sa min 0,95 m ² po svinji neprekidne čvrste površine)	Grupa od 1-5
Grupa od 6-40		1,64 m ² / 2,8 m dužine
Grupa od > 40		1,80 m ² / 2,8 m dužine
Krmače (sa min 1,30 m ² po svinji neprekidne čvrste površine)	Grupa od 1-5	2,03 m ² / 2,4 m dužine
	Grupa od 6-40	2,25 m ² / 2,8 m dužine
	Grupa od > 40	2,45 m ² / 2,8 m dužine
Nerast	Samo nerast	6 m ²
	Boks za parenje	10 m ²

Svinje moraju imati neograničen pristup udobnom, čistom, suvom bezbjednom prostoru za ležanje

Podovi treba da budu ravni, čvrsti i stabilni ako nisu prekriveni prostirkom. Slamu ili sijeno potrebna im je da bi se spiječilo ujedanje i ostali poremećaji u ponašanju

Ako se svinje drže na betonskim gredicama one treba da su dovoljno široke da mogu stati papci a razmak toliki da papci ne upadaju i zaglavljaju.

Objekti u kojima se drže svinje treba da budu osvijetljeni najmanje 8 sati dnevno

Buka: Izbjegavati jaku, stalnu i iznenadnu buku

Hrane se najmanje 1 dnevno. Kada se drže u grupi i hrane periodično, svaka svinja mora imat nesmetan pristup hrani istovremeno. Prasad starija od 2 sedmice treba da imaju stalan pristup svježoj i čistoj vodi

Sraćivanje repova i zuba kod prasadi vrši se samo do 7 dana starosti a kod nerasta skraćivanje očnjaka, ako postoji opasnost od povređivanja drugih

Suprasne krmače i nazimice prije ulaska u boks za prašenje (prostran suv, čist i sa pregradom) se operu i dezinfikuju i oslobode od ekto i endo parazita. Treba obezbijediti dovoljno i celulozne i energetske hrane

Sisančad- prasad na sisi

Prostor za sisančad treba daje čist, suv, udoban, zagrijan i sa dovoljno prostora

U boksovima za prašenje prasad moraju imati dovoljno mjesta

Zalučenje prasadi ne smije biti suviše rano - posle 28 dana

Agresivnost prasadi prilikom promjene grupe ili miješanja legala može se ublažiti ako se miješanje obavi najkasnije 7 dana poslije zalučenja i ako se obezbijed uslovi da prasad mogu da bježe i skrivaju se od ostale prasadi.

Ako se javlja ozbiljna i uporna borba moraju se preduzeti koraci da se to spriječi, kao što je unošenje slame ili drugih materijala koje će prasad ispitivati i igrati se.

Agresivne ili ugrožene jedinke moraju se izdvojiti iz grupe i držati se posebno.

Sredstva za smirenje, radi lakšeg prilagođavanja grupi, koriste se u izuzetnim slučajevima, nakon konsultacije veterinara

Posebni uslovi za držanje koka nosilja

Tri su načina držanja koka nosilja

1. tradicionalni kavezi u EU se ne koriste
2. obogaćeni baterijski kavezi su novi standard u EU
3. Ispusti na gredama, podni, free range i drugi sistemi

Opšti i posebni uslovi važe za sva tri sistema a ne odnose se na gazdinstva sa manje od 350 koka nosilja i one farme koje drže koke radi razmnožavanja

Osvjetljenje i vidljivost- Objekti za uzgoj treba da su primjereno osvijetljeni, 16 sati u toku 24 sata

Buka – treba da je minimalna a oprema takva da se buka svede na minimum

Higijena – Objekti i oprema moraju se redovno čistiti i dezinfikovati a temeljno nakon iseljenja jata kada objekat odmara 10-15 dana

Skraćivanje kljuna – mogu se skratiti mlađim od 10 dana radi kanibalizma

Opšti uslovi za kaveze – treba da su izgrađeni tako da spriječe koke da bježe.

Kavezi sa dva ili više spratova su postavljeni tako da omoguće pristup svakoj koki.

Vrata kaveza da budu takvog oblika i veličine da se može izvaditi ili ubaciti koka.

Tradicionalni baterijski kavezi- u njima mora biti obezbijeđeno

- Površina poda za svaku koku nosilju od min. 550 cm²
- Hranilica i poilica dužine najmanje 10 cm za svaku koku nosilju ili 2 kapljične pojilice po kavezu

Obogaćeni baterijski kavezi- u njima mora biti obezbijeđeno

- Površina poda za svaku koku nosilju od min. 750 cm²
- Hranilica dužine najmanje 12 cm za svaku koku nosilju
- Pojilica za svaku koku nosilju u dometu 2 kapljične pojilice ili posude za napajanje
- Pijesak
- Gnijezdo

Standardi za kokoške koje se ne drže u kavezima - treba obezbijediti

-Površina sa prostirkom od min. 250 cm²

-Prostor za hranjenje od najmanje 10cm po koki nosilji ako se hrane iz ravnih a najmanje 4cm ako se hrane iz okruglih hranilica

-Prostor za napajanje od najmanje 2.5 cm po koki nosilji ako se napaja iz ravnih a najmanje 1cm ako se napaja iz okruglih pojilica a ako se koriste fiksne kapljične ili posude za napajanje u dometu koke nosilje se moraju naći dvije kapalice

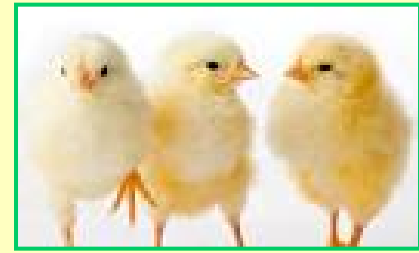
- Najmanje jedno gnijezdo za 7 koka nosilja ili grupno gnijezdo 1m² za 120 koka

- Odgovarajuće grede bez oštih ivica najmanje dužine 15cm po koki i ne postavljaju se iznad prostirke, razmak min. između greda 30cm a od zida 20cm

Posebni uslovi za držanje pilića za tov

Glavno pitanje kod tovnih pilića odnosi se na prostor. Pravilnik navodi dva stepena gustine naseljenosti, i to:

- do 33 kg/m² – primjenjuju se standardne odredbe;
- 33-39 kg/m² – moguće je jedino uz prethodnu saglasnost, i primjenjuju se dodatni standardi i uslovi vezani za vođenje evidencije.

Ovi standardi ne važe za gazdinstva koja imaju manje od 500 pilića, za inkubatorske stanice i gazdinstva sa pilićima za uzgoj, ili gazdinstva koja piliće drže u skladu sa utvrđenim metodama za organski uzgoj.

Pilićima za tov hrana treba da bude stalno dostupna, a mogu se hraniti i redovnim obrocima. Pilićima za tov hrana se ne smije uskraćivati više od 12 sati prije očekivanog vremena klanja.

Pojilice u objektu se postavljaju i održavaju tako da se spriječi prosipanje tečnosti.

Svi pilići za tov moraju da imaju pristup prostirci, koja mora da bude suva i rastresita na površini.

Ventilacija u objektu treba da bude dovoljna da spriječi pregrijavanje prostorija i da u kombinaciji sa sistemom za grijanje spriječi visoku vlažnost vazduha.

Sve prostorije treba da budu osvijetljene 18 sati u toku dana.

Nivo buke u objektu treba da bude sveden na najmanju moguću mjeru.

Pilići za tov moraju se obilaziti bar dva puta dnevno.

Objekti i oprema moraju se redovno čistiti i dezinfikovati, a prije ponovnog naseljavanja objekta obavezno se vrši detaljno čišćenje i dezinfekcija objekta i opreme i zamjena prostirke.

Radi sprečavanja kljucanja perja i kanibalizma, pilićima mlađim od 10 dana mogu se skraćivati kljunovi.

Transport stoke

Transport stoke na velike udaljenosti moraju obavljati ovlašćeni prevoznici koji koriste odgovarajuća vozila. Pojedinaac može transportovati sopstvene životinje do 50km i seliti ih između ljetnjih i zimskih pašnjaka. Cilj dobrobiti je kod transporta zaštititi životinje od neposrednog bola, straha i uznemirenosti

Životinje u osjetljivom stanju ne treba prevoziti - podmakli graviditet (u poslednjih 10%), tek porođena grla (prva sedmica) i mladunčad prije opadanja pupčane vrpce

Bolesne ili povrijeđene životinje se prevoze samo ako je to neophodno do veterinara

Vozila za transport treba da štite životinje od povreda i loših vremenskih uslova.

Tokom kraćih putovanja ne treba obezbijediti vodu i hranu, dok na dužim treba davati vodu

Najstresniji dio puta za životinju je ukrcavanje i iskrcavanje te zbog toga treba voditi računa da ograde i kapije budu sigurne i da ravno idu niz i uz ukrcajnu platformu koja mora biti postavljena pod podesnim uglom i da nije klizava.

Za kontrolu kretanja koristiti minimum potrebne snage i dati im dovoljno vremena da nađu put do ili iz vozila.

Kada na prednjem dijelu vide neki otvor lakše ulaze pva grla a ostala ih ohrabreno prate.

Klanje stoke

Klanje vršiti u registrovanoj klanici pod veterinarskim nadzorom uz uključivanje dobrobiti životinja.

Cilj je da se životinja liši života na brz, čist i higijenski način bez staha i bola.

Tradicionalni način klanja na gazdinstvima je okrutan i nije dozvoljen

Prije klanja životinje treba omamiti adekvatnom opremom

Presijecanje grla svesnim životinjama nije dozvoljeno kao i onesveščivanje sjekirom, čekićem, kao i vezanje koje prouzrokuje bol a naročito se ne smije podići za zadnje noge prije omamljivanja

Presijecanje grla se vrši odmah nakon omamljivanja

Kod živine i zečeva koji se kolju na gazdinstvima ne moraju se omamiti ako se momentalno liše života ali bi bilo poželjno omamiti

Izuzeci su ako je životinja ozbiljno povrijeđena i ima bolove treba je lišiti života što prije i bezbolnije moguće. Religiozno klanje bez prethodnog omamljivanja mogu vršiti samo adekvatno obučena i ovlašćena lica.

Svaku životinju koja se kolje u klanici pregleda veterinar a ako se kolju na gazdinstvu bez veterinara utvrditi da li postoje neki znaci bolesti i ako ima pozvati vetrinara

Kod svinja obavezno uzeti pravilan uzorak za provjeru na trihinelu i dostaviti veterinaru.

Prema Regulativama EU klanje na gazdinstvu je zabranjeno ukoliko se proizvod iznosi na tržište

Identifikacija i registracija životinja

Crna Gora usvaja celokupan EU sistem identifikacije i registracije životinja jer je to glavno sredstvo za sprovođenje preventivnih mjera, nadzora i rješavanja problema javljanja bolesti i njihovo praćenje ili zagađivanja lanca hrane, tzv sledljivost hrane.

Ključni zakonski propis je Zakon o identifikaciji i registraciji životinja.

Identifikacija goveda 2007. a ovce i koze 2011. godine.

- Teljenje se mora upisati u registar u roku od 3 dana i to prijaviti Vet. stanici u roku od 7 dana
- Telad mlađa od 4 mjeseca namijenjena za sopstvene potrebe ne moraju se identifikovati
- Mora se voditi evidencija svih ovaca i koza i prijaviti kroz *Godišnji popis* -1godišnje 1marta
- Mora se prijaviti svako kretanje životinje (pijaca, katun)
- Pasoš (registracioni dokument)
- Prijaviti veterinaru ukoliko grlo izgubi markicu ili se grlo zakolje, uquine, izgubi ili ga neko ukrade
- Čuvati evidenciju o životinji minimum 3 god nakon smrti ili odlaska
- Kod pčela je potrebno uraditi identifikaciju i evidentiranje svih pčelinjih društava u pčelinjaku

Pojava bolesti

Prilikom pojave bolesti kod životinja treba preduzeti slijedeće korake

korak 1: spriječiti prenošenje bolesti sa životinje na životinju:

- držati zdrave životinje dalje od oboljelih;
- tretirati životinje koje su već bile u bliskom kontaktu sa bolesnom životinjom za koju se sumnja da je nosilac bolesti, i ne dopustiti miješanje sa ostalim zdravim životinjama;
- ne puštati životinje u polje ili na otvorene pašnjake;

korak 2: spriječiti prenošenje bolesti od strane ljudi ili na ljude:

- ne dozvoljavati nikome da se približava oboljelim životinjama, osim u svrhu pružanja osnovne njege ili liječenja;
- ne napuštati gazdinstvo ili dozvoliti bilo kome da napusti gazdinstvo prije nego što veterinar potvrdi da je to bezbjedno – najozbiljnija bolest životinja, slinavka i šap, može se čak prenijeti i preko čizama ili točkova automobila;

korak 3: pozvati veterinara:

- pozovite najbližu veterinarsku stanicu ili Veterinarsku upravu. Ne ići u veterinarsku stanicu, budući da se ne taj način bolest može prenijeti;
- ne uklanjati uginule životinje dok veterinar ne dođe i pregleda ih;
- pripremiti se za pružanje pomoći veterinaru u pregledanju životinja i uzimanju svih neophodnih uzoraka.

DOBAR DOMAĆIN, DOBRA POLJOPRIVREDNA PRAKSA

ZDRAVA ZEMLJA

ZDRAVA VODA

ZDRAV VAZDUH

ZDRAVE BILJKE

ZDRAVE ŽIVOTINJE

ZDRAVA HRANA

BOLJI,
KVALITETNIJI I
DUŽI ŽIVOT

HVALA NA PAŽNJI !